

UN HOME DE COSTUMS I TRADICIONS

Joan Amades i Gelats (1890 – 1959)

Antoni Serés i Aguilar

Sempre que podia se n'anava per les cases dels pobles a preguntar com celebraven les festes al llarg de l'any, quines cançons cantaven, quins àpats elaboraven o, per exemple, a què havien jugat la gent gran a l'època en què havien estat infants. Carregat d'informacions de tota mena, retornava al seu despatx de Barcelona per classificar-les, ordenar-les i publicar-les en llibres amb la finalitat de divulgar els costums i les tradicions populars catalanes. Entre cella i cella, tenia una obsessió: volia que no es perdessin i que ens arribessin.

Dels draps als llibres

Al barri del Raval barceloní, ara gairebé farà 120 anys que hi nasqué Joan Amades i Gelats. Fou l'únic fill d'una família d'obrers. La mare treballava en una fàbrica tèxtil cosint calces i el pare feia de serraller. L'economia familiar no era massa folgada. A més, la delicada salut paterna precipità que amb només 9 anys hagués de deixar l'escola per posar-se a treballar en una paradeta de mercat venent draps. Sí, feia de drapaire però l'adversitat acadèmica aviat la suplí estudiant pel seu compte. Es veu que a totes hores llegia fins al punt que, als 12 anys, reconvertí el negoci de draps en un espai on venia llibres de segona mà. S'explica que entre venda i venda aprofitava per fullejar-los tots. Era un devorador de paraules! ja que, a tothora, trobava alguna cosa per aprendre i això que la vista no l'acompanyava. Ell mateix comentava que a les nits, a casa, li feien tancar el llum de l'habitació perquè, com a mínim, per unes hores els ulls descansessin de lletres i números. Ara, com que era curiós de mena, privat de

llum elèctrica encenia un ciri, agafava una lupa i continuava les lectures. I això que tenia els ulls delicats!

Ja un pèl més crescut, poc ha de sorprendre que esdevingués un jove apassionat per descobrir les coses reals que l'envoltaven. Els dies festius i, gràcies a formar part de la secció excursionista de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, que era una associació obrera dedicada a elevar el nivell cultural dels associats, s'apuntava a les activitats que des del centre coordinaven a fi d'anar a conèixer de prop la natura. Li encantava la flora, la fauna i en particular els insectes. Les ganes per saber no tenien límit. Fou un engrescat observador d'estels i, entre altres aficions, es bolcà a estudiar l'idioma de l'esperanto on, amb 19 anys, s'implicà en la realització d'un congrés internacional celebrat a Barcelona just ara farà un segle.

Unes visites que li van canviar la vida

Les anades a la llar familiar de dos estudiosos de la música, Robert Gerhard i Mossèn Higiní Anglès, per escoltar de boca de la mare de Joan Amades les cançons que aquesta havia après de tradició oral, li va fer prendre consciència de la riquesa folklòrica materna que tenia a casa. Cal tenir present que, per aquells temps, part de la societat era analfabeta, no sabia ni llegir ni escriure i, via transmissió oral, els més petits adquirien coneixements sovint només per mitjà de la paraula. És a dir, a través de dites, rodolins, frases fetes, refranys... on, de forma breu, es definien oficis, festivitats, persones, animals o, entre altres coses, els dies del calendari.

I vet aquí doncs que, arran del fet de les visites dels musicòlegs, la vida li féu un gir que l'endinsà en cos i ànima en la recopilació de tot allò que tingués a veure amb la cultura popular. Des d'una perspectiva romàntica buscà en el món rural els orígens d'una

identitat catalana amb l'objectiu de preservar-la perquè no desaparegués i esdevingués d'utilitat a les generacions venidores davant d'un món llavors cada cop més industrialitzat i canviant.

Investigador poc corrent

L'esforç que destinà a la recerca dels costums i les tradicions l'aproximà als professors universitaris de l'època. Participà en iniciatives de treball amb l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnologia i Prehistòria, La Institució Patxot i, entre altres institucions, l'Institut d'Estudis Catalans.

Els coneixements que tenia sobre rondalles, llegendes, romanços, fulls de rengle, música, danses, bestiari, gegants... el portaren a treballar professionalment al Museu d'Indústries i Arts Populars del Poble Espanyol de Barcelona, a l'Arxiu Històric Municipal també de Barcelona i a col·laborar de forma periòdica a la ràdio i organitzacions internacionals com la UNESCO. Ah, i recordem-ho, tot això havent hagut de deixar l'escola de jovenet!

Especialista en literatura de canya i cordill

Que era això? Docs eren els fulls impresos que es penjaven en fils matussers aguantats per unes canyes esberlades, igual com si es tractés de roba estesa que fins abans de la Guerra Civil (1936 – 1939) es venien a peu de carrer. Era una escriptura propera a la gent modesta i que, gràcies al suport de les il·lustracions, els resultava visualment d'utilitat per aprendre coses, memoritzar-les o senzillament jugar-hi i distreure's. Joan Amades recopilava tots aquests papers que coneixem amb el nom d'auques, estampes, goigs,

ventalls... i els endreçava per parlar de tot allò que tingués a veure amb cultura popular. És tan extensa l'obra que arribà a publicar que entre llibres, articles, separates... s'aproxima a uns 400 títols. En el gruix de la seva producció, destaquen els 5 volums del *Costumari Català* que en l'actualitat encara esdevenen una eina de consulta a les escoles, els esplais i a bona part de les entitats culturals de cara a l'organització d'activitats festives.

Any Amades 2009

Si bé cal ser crític amb alguns dels mètodes poc rigorosos o inexactes que va tenir present per redactar a voltes els llibres, l'aportació que va fer per evitar que desaparegués part del patrimoni folklòric català ha resultat vital. D'aquí doncs, que enguany, en agraïment a la tasca que dugué a terme, grups de cultura popular com ara: geganters, bastoners, esbarts, orfeons, castellers, sardanistes, diables, pessebristes... s'han adherit per retre-li un homenatge que durant els pròxims dotze mesos anirà realitzant-se arreu dels pobles i ciutats del país.

Antoni Serés i Aguilar

Adreça d'interès: www.cavallfort.cat